

Rondom de Reep: Ferdinand Lousbergs en zijn katoenfabriek

door Guido Deseijn¹

De oorsprong van het katoenimperium van Ferdinand Lousbergs aan de Reep is merkwaardigerwijze te zoeken in de Molenaarsstraat, aan de andere zijde van de stad Gent.

Uit 1795 dateert aldaar de eerste vermelding van de katoendrukkerij van *chitzen, catoenen & neusdoeken* Smeulders & Lousbergs.

Zij waren de eersten die binnen Gent katoen bedrukten met *kopere plaeten*.

Een bedrijf dat Lousbergs senior nadien zelf volledig zou overnemen, als stichter van het eerste geïntegreerd Gentse katoenbedrijf.

Geïdealiseerde voorstelling van de fabrieken NV Ferdinand Lousbergs: katoenspinnerij, -weverij, -ververij te Gent en te Waarschoot circa 1910. Litho Eckert & Pflug, Leipzig

(verzameling MIAT, Gent)

Ferdinand Lousbergs (1799-1859) zou zijn eerste katoenspinnerij in 1823 oprichten binnen het voormalig klooster der capucinessen aan de Reep.

De capucinessen, ook *Grijze Zusters* genoemd, vestigden zich in 1699 aan de Reep. Ze breidden er het voormalige klooster van de spinnessen of linnenspinsters uit, een kloostergemeenschap zonder vaste kloosterregel. In 1714 bouwden ze een nieuwe kapel aan de Seminariestraat, toen nog Wijngaardstraat genoemd.

Onder Jozef II werd het klooster een eerste maal opgeheven en in 1784 verkocht aan een zekere Van Poppelen om er een stoffenfabriek in onder te brengen.

In 1790 in eer hersteld, keerden de kloosterzusters terug en restaureerden het pand.

In 1796 echter werden ze opnieuw

verjaagd door de Franse bezetter die de gebouwen vernielde. Deze werden in 1813 door architect Van de Cappelle heropgetrokken als fabriek voor koopman Gomard Verhegghen. Van dat industrieel complex was de ingangspoort met Mercuriussymbolen hét pronkstuk. Ferdinand Lousbergs verwierf dit pand in 1823.

Hij annexeerde ook de aanpalende tabaksfabriek en breidde zijn eerste spinnerij uit tot het gebouw dat er nu nog grotendeels staat (zij het dan in sterk gerestaureerde vorm, als onderdeel van een onderwijsinstelling). Ontwerper van de nieuwe fabriek was architect Ghuislain.

De centrale toegangspoort met de Mercurius-handelaarattributen onder het driehoekig fronton bleef tot op de dag van vandaag als blikvanger bewaard.

SOCIÉTÉ ANONYME FERD. LOUSBERGS GAND

fondée en 1824

Filature, tissage, teinturerie de coton. Capital: Frs. 10 000 000.

Vanaf 1819 rezen in Gent door stoommachines aangedreven katoenbedrijfjes als paddestoelen uit de grond. In 1820 telde Gent er 'slechts' 29 binnen haar muren. Tien jaar later waren dat er al 63! Ferdinand Lousbergs was één van de eersten in Gent om een stoommachine binnen zijn bedrijf te laten installeren.

Het ging Ferdinand's bedrijf in de daaropvolgende jaren verder voor de wind.

In de spinnerij werkten rond 1830 al 500 arbeiders terwijl hij - naar eigen zeggen - daarbuiten nog eens 500 thuiswerkers (wevers?) aan een inkomen hielp.

Ferdinand was tevens de eerste die in 1833 het Jacquardgetouw in gebruik nam. In 1842 draaiden te Gent reeds 350 dergelijke getouwen, waarvan de meeste in de fabriek aan de Reep.

Katoenbaron Ferdinand Lousbergs is in de daaropvolgende decennia op allerlei gebied actief. Op het einde der jaren 1830 verwierf Lousbergs van een zekere Goethals een immens terrein tussen de Reep en de Lange Boomgaardstraat om er zijn bedrijf uit te breiden. Daardoor stond hij in 1835-1840 stedenbouwkundig aan de wieg van de Keizer Karelstraat, dwars over zijn uitgestrekt eigendom aangelegd. Ook had hij zijn zegje in het esthetisch uitzicht van de grote burgerwoningen die erlangs werden opgetrokken. Daardoor groeide deze straat uit tot één der statigste van Gent. Zelf gaf Lousbergs vanaf 1846 het voorbeeld met de bouw van zijn pronkerig neoclassicistisch stadspaleis.

Dat de katoenfabriek Lousbergs snel aan belang won, blijkt uit *La Belgique Industrielle* uit 1852, dé spiegel van de Belgische nijverheid rond het midden van de vorige eeuw. Daarin zijn de 160 belangrijkste bedrijven van ons land opgenomen. Gent, alhoewel de grootste Belgische textielstad, is er merkwaardigerwijze slechts vertegenwoordigd door 2 firma's: het metaalconstructiebedrijf de Phoenix en ... de katoenspinnerij en -weverij Ferdinand Lousbergs. Deze bleek in elk geval met 750 arbeiders niet alleen de grootste,

maar ook de spectaculairste van alle Gentse textiel fabrieken te zijn. Met haar monumentale toegangspoort anno 1850 in de Keizer Karelstraat overschaduwde zij alle concurrerende bedrijven.

Voor de stoommachine van 75 PK en de weverij met méér dan 400 Jacquardgetouwen kregen de bewondering van hooggeplaatste bezoekers.

In 1856 werd Ferdinand's nieuwe mammoetspinnerij voltooid, waarin 40.000 spullen zouden draaien. Na ingebruikname zou zelfs een aangroei van de toen reeds binnen het bedrijf tewerkgestelde 1.400 werklieden te verwachten zijn!

De meerderheid van deze arbeiders woonden wel in onbeschrijflijke onhygiënische omstandigheden samengepakt in de wijken Overschelde en Nieuwbrug, een netwerk van nauwe steegjes en beluikjes dat na 1880 met de realisatie van het Zollikofer-De Vigneplan met de grond gelijk werd gemaakt en van waaruit de bewoners toen zonder veel pardon naar andere stadsdelen zijn verdreven.

Volgens de kronieken ter gelegenheid van zijn te vroege dood in 1859 uitgebracht, was Ferdinand Lousbergs 'den grootsten fabrikant van het vasteland, wier fabrieken op ene waarde van 7 tot 8 miljoen werden geschat'.

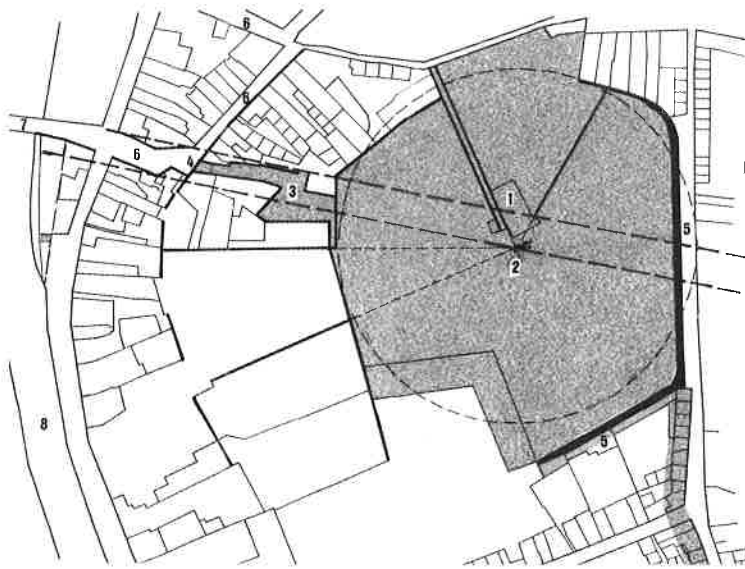
Tevens schonk hij per legaat de grootste som aan liefdadigheid ooit te Gent door een particulier besteed: 400.000 frank plus de nodige grond aan de Visserij voor het bouwen van een hospice voor gebrekkige en oude arbeiders.

De reusachtige katoenfabriek aan de Reep ging ondertussen over in de handen van de erfgenamen, de aangetrouwde familie De Hemp-tinne, net als het fraaiste voorbeeld van een stadspaleis van een Gents 'katoenbaron', het Huis Lousbergs in de Keizer Karelstraat.

Ter nagedachtenis van haar stichter werd in 1873 het bedrijf omgevormd tot een naamloze genootschap, de eerste in de Gentse katoennijverheid, onder de benaming 'NV Ferdinand Lousbergs'.

Als gevolg van de economische

Detail stadsplan Horenbault 1619 met links de afbakening van het Hof ter Wijdenaarde ('Wyngeert')
(verzameling MIAT, Gent)

Hypothetische reconstructie van de rondstructuur die deel uitmaakte van het eigendom dat Lousbergs kocht van grootgrondbezitter Goethals, vóór 1840:

1. oudste gebouwen
 2. middenpunt rondstructuur
 3. oorspronkelijk poortcomplex
 4. gotisch poortgebouw
 5. rest omheiningsgracht
 6. straat Kromme Esse
 7. Nieuwbrug
 8. Reep
- (onderbroken lijn = tracé Keizer Karelstraat)
(reconstructietekening auteur)

crisis, is in 1933-1934 het bedrijf geliquideerd en kochten de Zusters van Liefde de uiteindelijk zéér verouderde fabriek op en bouwden er, na het slopen van de bedrijfsgebouwen, de Sint-Bavo Humaniora uit.

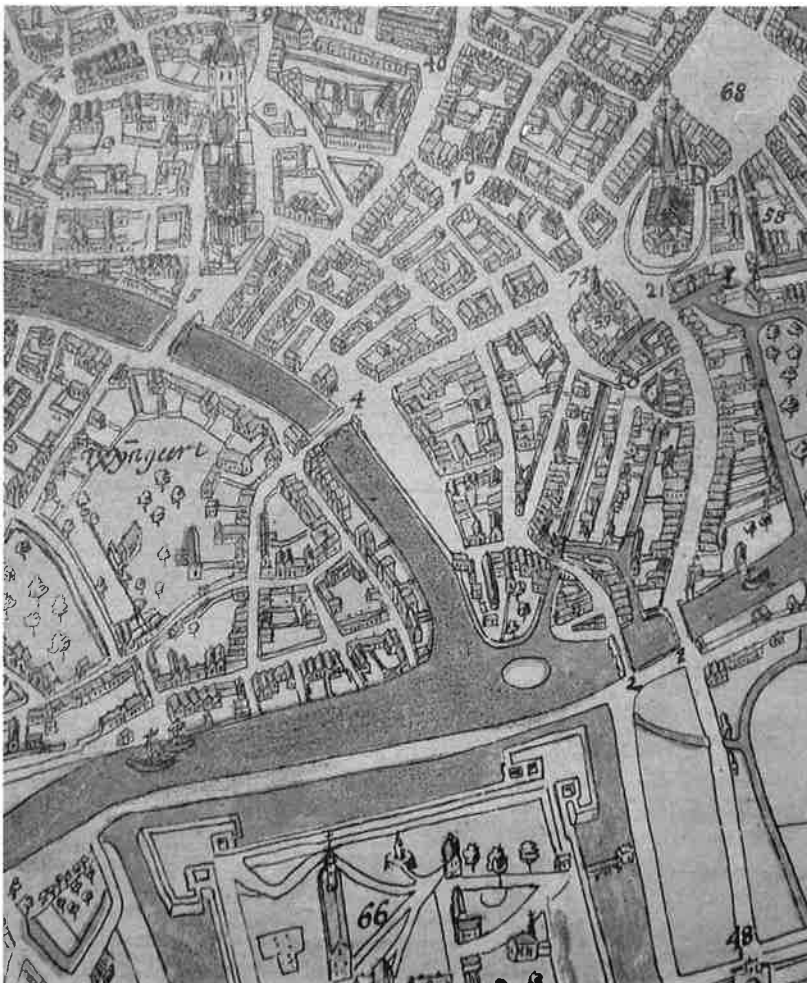
Het was de eerste grote katoenspinnerij die in Gent gesloten werd.

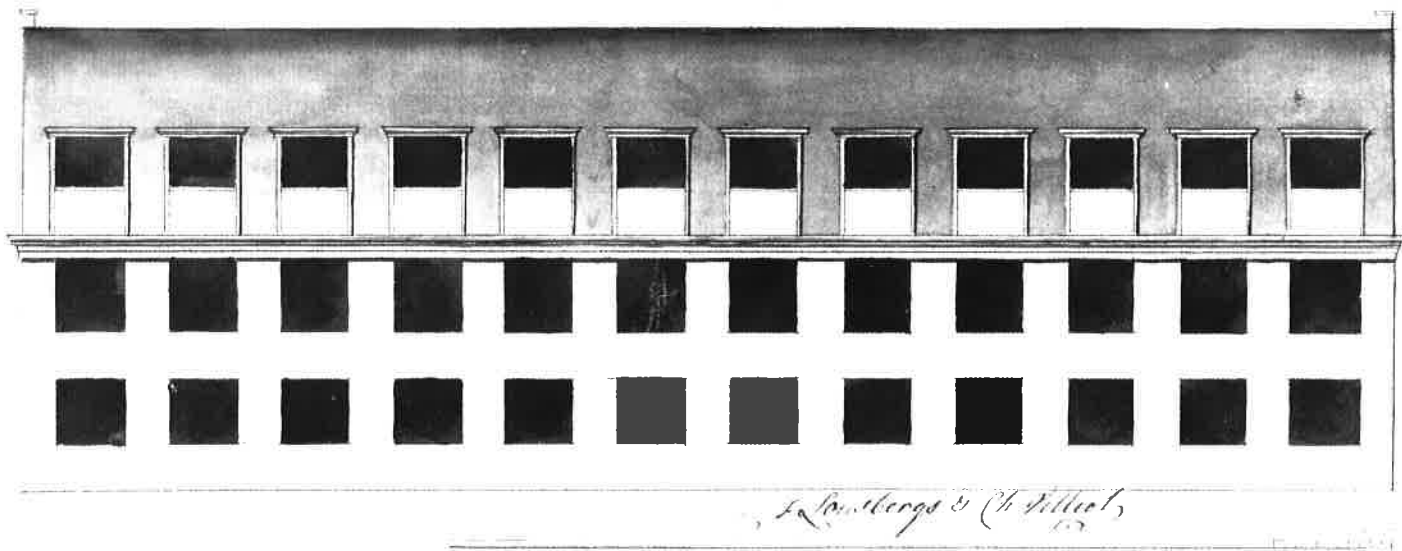
Lousbergs' domein: de voorgeschiedenis

Ontleding van heel wat plannen- materiaal in verband met het bedrijf van Lousbergs leidde in de wijk Overschelde tot de ontdekking van een rondstructuur, opklimmend tot de middeleeuwen. Deze bleef ons in perceelstructuur overgeleverd als het 'Hof ter Wijngaarde' tot de aanleg van de Keizer Karelstraat in 1840. Vandaag is deze structuur volledig uit het stadsbeeld verdwenen en kon enkel door reconstructie gelokaliseerd worden. Dit gebeurde via oudere stadsplannen, te beginnen met het fameuze Panoramisch Zicht op Gent uit 1534, tot het plan van Piéton & Boutique uit 1809, de opgemeten kadastrale plans van stadsarchitect Louis Roelandt uit circa 1835 en het kadastrale stadsplan van Gevaert en Van Impe uit 1878. De Reep, de Gebroeders Van Eyckstraat, de Frans Ackermansstraat, de Apostelhuizen, de Kapucijnenham, de Lange Boomgaardstraat en de Seminariestraat vormen de huidige begrenzing van de site. Deze wordt nu volledig doorsneden door de Keizer Karelstraat.

Het stadsplan van Jacob Horenbault uit 1619 vormt zowat de *missing link* tussen de bijna legendarische *Wijdenaert* gekoppeld aan de vroegste *Portus Gent* - de eerste en oudste Gentse haven bij de Reep, en ons mysterieus 'Hof Ter Wijngaarde' in de wijk Overschelde.

In oorsprong (toen de Neerschelde de grens vormde tussen het Franse en het Duitse Keizerrijk, van de 9de tot de 11de eeuw), blijkt dit 'goed' met zijn donjon (!) of geslachtstoren (duidelijk zichtbaar op het vogelvluchtperspectief op Gent uit 1534 - één der pronkstukken van het Museum voor Oudhe-

Bouwaanvraagtekening ingediend door Lousbergs en Villiot, vóór 1800 van een katoendrukkerij op het einde van de Molenaarstraat. Eén der eerste echte 'fabrieksgebouwen' binnen Gent

(SAG, 18de-eeuwse bouwaanvragen, reeks 535)

Enige bekende tekening van het gotische poortgebouw, toegang tot het voormalig Hof Ter Wijdenaarde (1840)

(SAG, Atlas Goetgebuer)

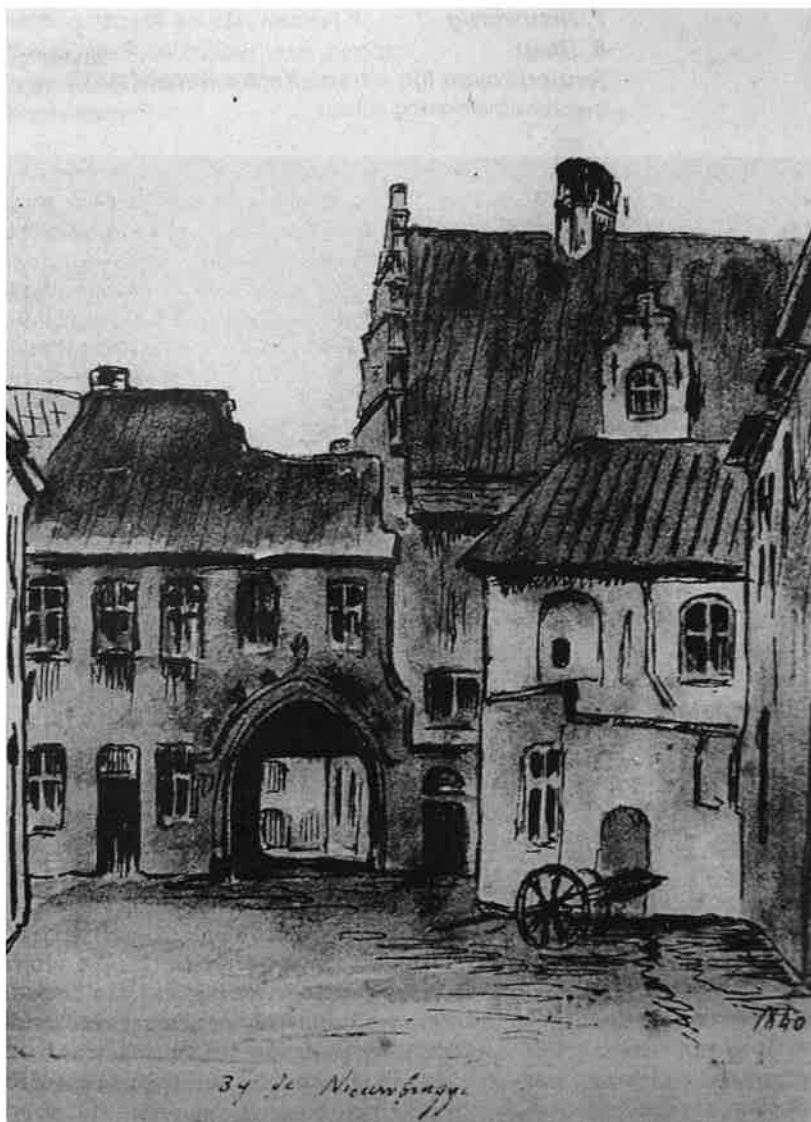
den De Bijloke). zowat de tegenhanger te zijn van het Geeraard de Duivelsteen, het goed van de Gentse burggraven.

De continuïteit door de eeuwen heen tussen de WIJD(D)ENAERT² naar WIJ(~)N(G)EERT (op Horenbault anno 1619, met een samen-trekkingsteken ter vervanging van de 'd!'), naar tenslotte (TER) WIJNGAARD(E) wordt daardoor duidelijk.

Het is tenslotte deze laatste vorm die in de benamingen van omliggende straten bleef voortleven:

Wijngaardbrug, Lange Wijngaardstraat (huidige Seminariestraat), Wijngaardstraat (huidige Kozijn-tjesstraat) en Wijngaarddoorgang (verdwenen waterstraatje tussen Brabantdam en Oude Schelde).

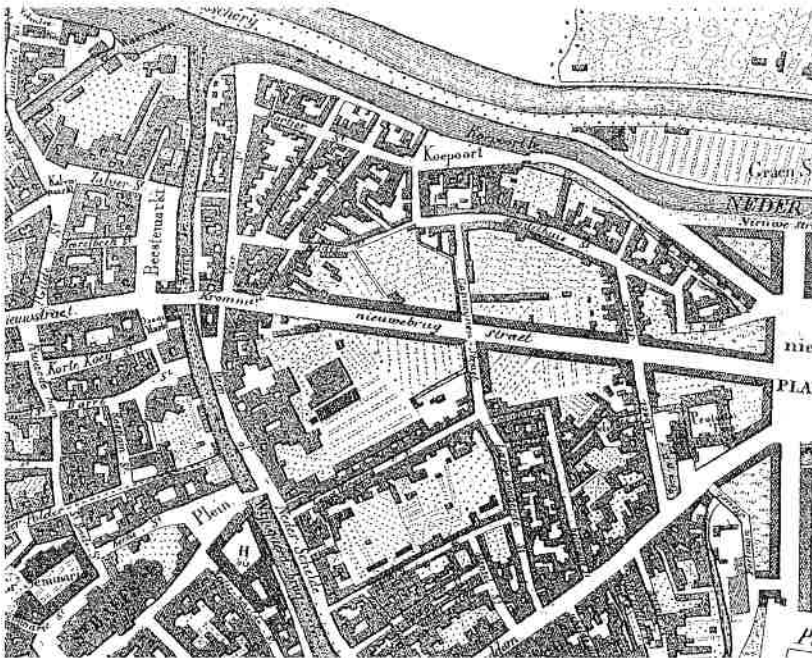
De belangrijkheid van dit Hof ter Wijngaarde (of historisch juist: ter Wijdenaarde) in de middeleeuwen blijkt uit volgend stedenbouwkundig fenomeen. De (toen pas aangelegde of verbrede) belangrijke Sint-Jacobs'nieuw'straat en de dito 'Nieuw'brug over de Reep vormden de verbindingsas tussen de drukbezochte markten rond de Sint-Jacobskerk, en de toegangspoort van het complex. Deze brede as was zeker niét aangelegd om zich achteraf te verliezen in de wirwar van kleine, kromme straatjes van de Nieuwbrugwijk,

destijds in de volksmond als *ter Crommen Essche* bekend.

Over de oorsprong van deze laatste geheimzinnige benaming vallen trouwens in functie van het Hof ter Wijdenaarde meerdere hypothesen voorop te stellen. Met een kromgegroeide boom, een esdoorn, die volgens sommige geschiedschrijvers aldaar zou hebben gestaan, heeft deze benaming vermoedelijk niets te maken.

Ofwel is deze benaming terug te voeren op het bochtig verloop van de weg komende van de oude Koepoort (of het begin van een préstedelijke weg richting Brabant?), een langgerekte S gevormd door de aanzet van de toegangsweg van het Hof ter Wijdenaarde ³.

Detail uit het stadsplan Saurel 1846 met de aanduiding van de pas aangelegde Keizer Karelstraat, toen nog Nieuwbrugstraat genoemd (SAG, Atlas Goetgebuër, Stasplannen)

Ofwel op de toegangsweg tot het Hof ter Wijdenaarde zélf, die eens voorbij de monumentale toegangspoort, een *bajonetvormig* verloop kent vergelijkbaar met een gotische letter S. Nadien zou de ene of de andere naam op de hele buurt zijn overgegaan.

De Lousbergs aan de Geuzenberg ⁴

De welstellende Maastrichtse familie Lousbergs vestigde zich anno 1784 binnen Gent. Zij introduceerde zich al vlug in de jonge industrieburgerij alhier en verbond zich onder andere door huwelijk met de Villiots, die sinds te Gent in de Sint-Pieterswijk (Sint-Amandsstraat) katoendrukkerijen hadden opgezet ⁵.

François Xavier Lousbergs, de eerste telg van deze familie die zich breedvoerig in de Gentse industrieburgerij zou vestigen als pionier van de lokale textielnijverheid, treedt kort na zijn aankomst, op 24 juli 1784 in het huwelijk met Villiot Marie Catharina, dochter van een der eerste Gentse katoendrukkers - kooplieden, François Villiot, die sinds 1767 te Gent een katoendrukkerij uitbaatte.

Met steun van zijn schoonbroer Charles Villiot stichtte François Xavier een identiek bedrijf, gevestigd in de Sint-Magrietstraat, nabij het Dobbel Slot. Een katoendrukkerij die hij na het overlijden van Charles in 1786 verder zette onder de naam 'Lousbergs-Villiot en C^o', vennootschap waarin vanaf 1791 ook zijn neef Godefroid werd opgenomen. Vanaf 1793 zou ook Charles Smeulders, zwager van François Xavier, zich in het bedrijf inkopen maar in 1796 zijn aandeel op zijn beurt afstaan aan zijn schoonzoon Hubert Lousbergs ⁶

Het bedrijf dat Ferdinand Lousbergs' vader Hubert had overgenomen van zijn schoonvader Charles Smeulders is voor het eerst opgenomen in de Wegwijzer van Gent in 1795, bij de drukkerijen van *chitzen*, *katoen- en neusdoeken*, onder de firmanaam Smeulders en Lousbergs. Het was gelegen op het einde van de Molenaarsstraat, tegen de stadsveste. In hoeverre Hubert Lousbergs zich enkel in de firma inhuwde, of daadwerkelijk eigen kapitaal investeerde, is niet bekend.

In 1800 is het bedrijf om in concurrentie te blijven, met gezamenlijke inbreng overgenomen door de broers François Xavier, Godefroid en Hubert Lousbergs samen.

Geïdealiseerde weergave van de Lousbergfabriek anno 1850, lithografie uit het album 'La Belgique Industrielle'. Op de voorgrond het oudste fabrieksgebouw opklimmend tot het eerste kwart van de 19de eeuw, met empirepoort. Op de achtergrond het toen pas gebouwde stadspaleis en het monumentale poortgebouw

(verzameling MIAT, Gent)

AF 139

François Xavier overleed op 19 april 1805. In 1828 stond het bedrijf evenwel nog bekend als dit van *Vve François Lousbergs – filature et tissage de coton*⁷. Het zou worden overgenomen door de Hemptinne (Félix?). Ferdinand Lousbergs werd er geboren op 31 augustus 1799.

De firma Lousbergs was de eerste die er te Gent in slaagde het gehele productieproces voor katoenen weefsels (spinnen - weven - bedrukken) op mechanische grondslag te concentreren. De familiebedrijven van de Lousbergs overleefden de crisis van 1810-1811 slechts met grote moeite. Het hoofd van de familie, Godefroid Lousbergs, pleegde zelfmoord de dag voor het faillissement van zijn firma werd uitgesproken. Zijn broer Hubert wist amper de katoendrukkerij te redden.

De firma kende vanaf de vroege jaren 1820 een nieuwe bloei,

dankzij de stimulansen die koning Willem I aan de Zuid-Nederlandse industrie gaf en waarvan de Gentse textielnijverheid in het bijzonder wist van te profiteren. In 1827, na de dood van Hubert Lousbergs, Ferdinand's vader, en van Hubert's broer, Henri, kwam de oude firma Lousbergs aan de Molenaarsstraat definitief in handen van Felix de Hemptinne, Hubert's schoonzoon. Sinds 1823 had Ferdinand echter zijn eigen, zeer moderne, katoenspinnerij en -weverij op de Reep. Hij was een van de figuren die de eerste industriële revolutie in Gent mee realiseerde. Zijn fabrieken stonden aan de spits van de toenmalige technologie. Hij was de eerste die in 1833 de weefstoele 'à la Jacquard' invoerde. Tegelijk was hij actief als weldoener en toonde hij bezorgdheid voor het lot van zijn arbeiders. Hij was een typisch voorbeeld van de welmenende paternalistische 'patron'⁸.

Het enige behouden fabrieksbouw van het vroeger reusachtige katoenbedrijf Lousbergs-de Hemptinne, gesloopt in de jaren 1930, vermoedelijk daterend uit 1925 (tuingevel)

(foto High-Way Productions Zomergem)

In 1829 werd de Gentse Nijverheidsmaatschappij gesticht 'bestemd om de Gentsche nijverheid in al hare uitingen aan te moedigen' en Lousbergs, nauwelijks 30 jaar oud, werd tot commissaris benoemd. Toen de Algemene Handelsmaatschappij in datzelfde jaar een reuze bestelling plaatste bij de Vlaamse katoenfabrikanten voor het leveren van 40.000 stukken katoen, kregen de Gentse bedrijven daarvan 37.000 stukken toegewezen. Lousbergs hield er vermoedelijk voldoende kapitaal aan over om in 1833 zijn weverij met de toen hoogtechnologische Jacquardgetouwen uit te rusten.

In dat jaar zou Ferdinand Lousbergs zijn spinnerij annex weverij met thuiswerkers, uitbreiden met een gecentraliseerde weverij uitgerust met de eerste Jacquardgetouwen.

Algauw volgden andere fabrikanten zijn voorbeeld zodat anno

1842 Gent al 350 van dergelijke getouwen binnen zijn muren telde⁹.

Lousbergs' fabriek behoorde tot de 'modelbedrijven' binnen Gent. Zijn arbeiders doorstonden de nefaste cholera- en typhusepidemieën die ook het 19de-eeuwse Gent teisterden, zonder problemen. Dit werd toegeschreven aan de 'ruime en luchtige' productieruimtes.

Er vielen nauwelijks ziektegevallen te melden, spijs de ligging van het bedrijf tussenin twee sterk geteisterde stadsbuurten: de Nieuwbrugwijk en Overschelde.

Ook andere Lousbergs, bloedverwanten van Ferdinand, bleven actief in de textielnijverheid. Bij zijn dood in 1859 was de onderneeming van Ferdinand Lousbergs, met 1500 arbeiders de grootste fabriek van Gent. Na Ferdinand's dood in 1859 werd de onderneeming door zijn erfgenamen omgezet in de N.V. Lousbergs¹⁰.

De NV Ferdinand Lousbergs had in 1911 zelfs als enig Belgisch bedrijf een eigen handelskantoor, als fabrikant van katoenen hemden in London (in volle textieldistrict Cripplegate Within, op adres Love Lane 6)¹¹

Dit bedrijf ging tenslotte definitief ten onder tijdens de grote crisis in de jaren 1933-1934.

Bij testament van 1859 schonk Ferdinand Lousbergs bij zijn dood op 60-jarige leeftijd, de som van 400.000 (toenmalige) franken aan de Stad Gent én de bijhorende percelen, om een tehuis voor oude en ziekelijke textielarbeiders op te richten.

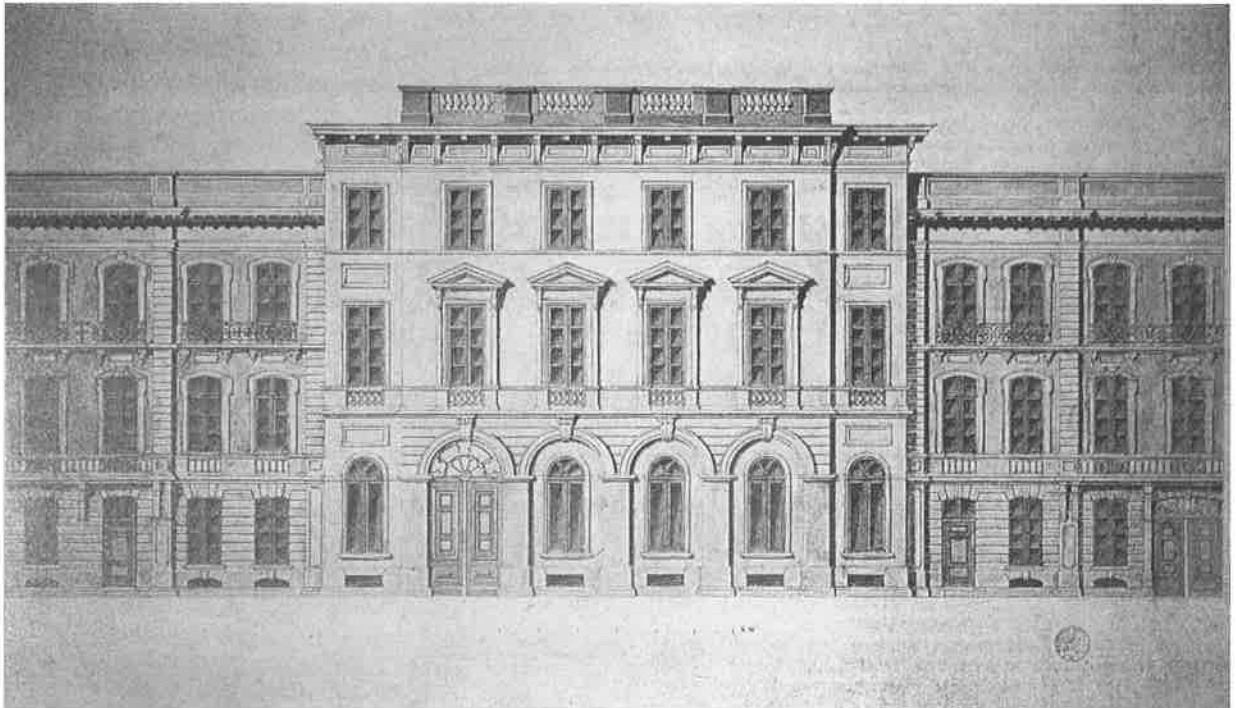
Een klein fortuin én de grootste financiële gift die de Gentse liefdadige instellingen ooit hebben mogen ontvangen.

Uit dank verleende het stadsbestuur in 1864 de naam van deze mecenas aan de kaai van Visserijkanaal, waarlangs het eveneens naar hem genoemde tehuis zou verrijzen.

In de Gentse Wegwijzer werd Lousbergs anno 1860 'de grootste fabrikant van het vasteland' genoemd, 'wiens fabrieken op een waarde van 7 à 8 miljoen (toenmalige) franken werden geschat'.

Gekleurde tekening door P.J. Goetgebuer van Ferdinand Lousbergs' stadspaleis en aanpalende bebouwing, waarvoor hij ook als bouwheer optrad. De kroonlijsthoogte van zijn gevel was het referentie-gabariet voor alle andere woningen in de Keizer Karelstraat

(SAG, Atlas Goetgebuer)

Ferdinand Lousbergs en zijn Keizer Karelstraat

De ingrepen die Ferdinand Lousbergs in eigen naam en voor eigen rekening ondernam - het uitleggen van het tracé en het verkavelen van de gronden langs de naar Keizer Karel genoemde nieuwe verbindingsweg tussen het stadscentrum (Vrijdagmarkt - Sint Jacobskerk) en het Zuidstation - waren niet vrij van enige symboliek.

Het is méér dan toevallig en eigen aan de Romantiek, de periode waarin Lousbergs evolueerde, dat een aantal constructies die hij liet ontwerpen op het terrein dat hij rond 1830 had aangekocht, door hem gepland waren in functie van een aantal bouwhistorische gegevens opklimmend tot de middeleeuwen.

Zo reserveerde hij voor zich als perceel waarop hij tussen 1846 en 1856 het eigen stadspaleis liet realiseren door architect Louis Eyckens, dit waarop de historische bouwkundige resten van het voormalig hof van de Heerlijkheid ter Wijngaarde tot dan toe nog zichtbaar waren.

En terzijde van de nog op de valreep in 1840 door een anonieme kunstenaar vereeuwigde, vermoedelijk 14de-eeuwse gotische voorpoort tot dit omvangrijk complex¹², verrees in 1850 Lousbergs' eigen indrukwekkende triomfboog, toegang tot zijn - volgens midden 19de-eeuwse normen - reusachtige katoenfabriek (nu de ingang van het Sint-Lievenscollege, Keizer Karelstraat 12).

Om vanuit zijn stadspaleis het vrij uitzicht te verzekeren naar zijn fabriek, met de toren van de Sint-Baafskathedraal op de achtergrond, liet Lousbergs schuin tegenover zijn stadspaleis, aan de overzijde van de Keizer Karelstraat, enkele percelen onbebouwd (tussen de toenmalige huisnummers 26 en 28), nadien afgesloten door een smeedijzeren sierhekken.

Dit bleef zo tot in het Interbellum het mineraalwater bedrijf Gand - Thermal de artesische put, destijds door Lousbergs geboord voor bedrijfsdoeleinden, heropen-

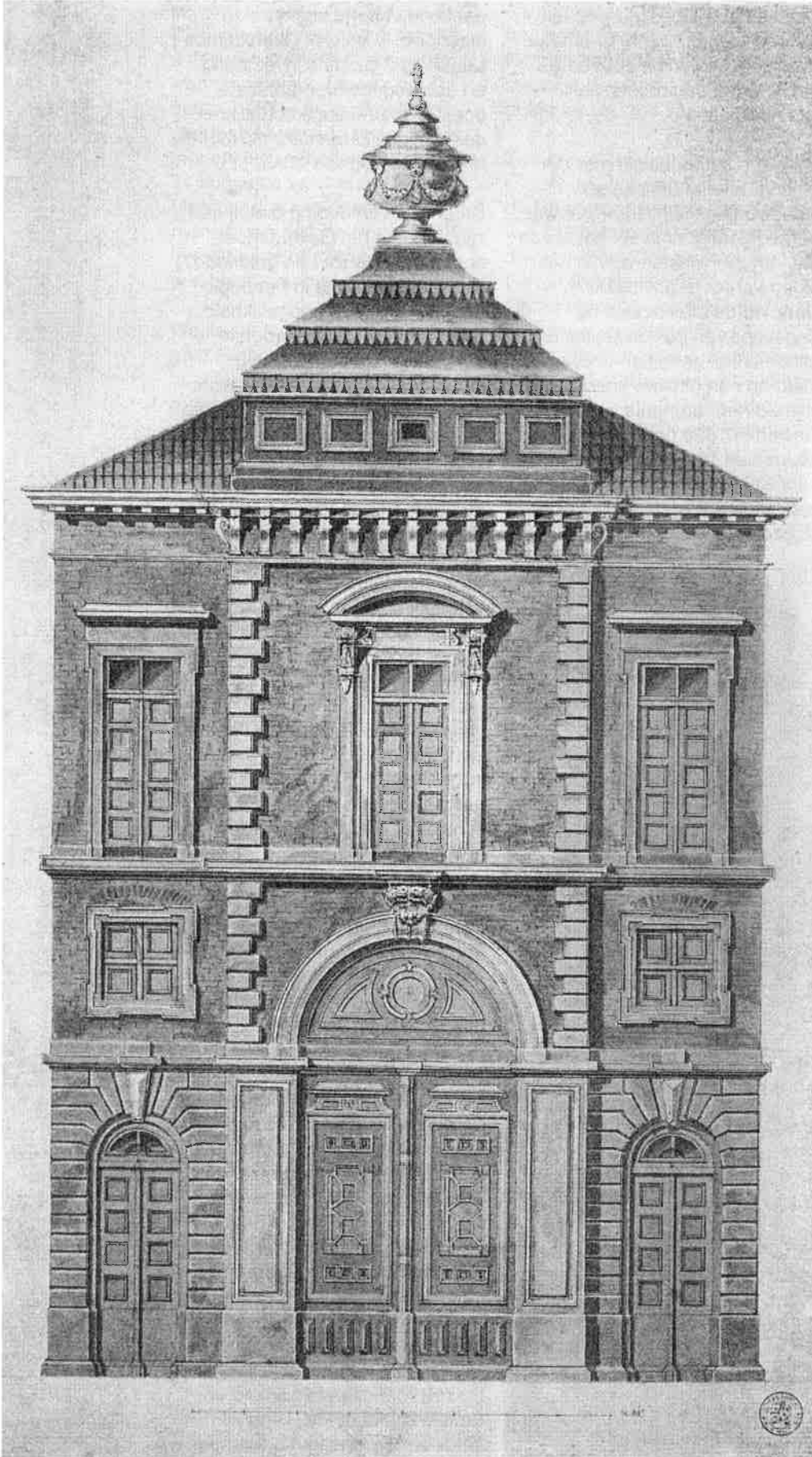
de om het water te putten voor de aanmaak van spuitwater en limonades¹³.

De bouw en vooral de afwerking van zijn eigen stadspaleis moet blijkbaar, afgaande op de gegevens in de registers der volkstellingen 1839-1846 en 1847-1856, bewaard in de archieven van de Bevolkingsdienst van de Stad Gent, jàren hebben aangesleept. Alhoewel het met de huidige kennis van de bouwgeschiedenis van dit pand niet steeds mogelijk is met zekerheid te bepalen welke interieurelementen toe te schrijven zijn aan het initiatief van Lousbergs zelf, en welke nadien door de erfgenamen de Hemptinne's werden toegevoegd of gewijzigd, was dit project zo omvangrijk en de decoratie zo luxueus, dat Lousbergs vermoedelijk bijna niet anders kon dan de ingebruikname zo lang mogelijk uit te stellen.

De bouwcampagne wordt doorgaans tussen 1846 en 1848 gedateerd, doch er moet verondersteld dat het gebouw op die

Gekleurde tekening door P.J. Goetgebuer van Ferdinand Lousbergs' monumentale toegangspoort tot zijn fabriek, een triomfboog gelijk, de grootste fabriekspoort ooit te Gent gebouwd

(SAG, Atlas Goetgebuer)

laatste datum nog niet kon worden betrokken. Ferdinand Lousbergs zou dit in elk geval (officieel) nog niet doen vóór 1856. Hij kon zich dit permitteren vermits hij tot zijn dood bleef gedomicilieerd in zijn woning (annex bedrijfstel?) op het adres Gewad 13 (huidig Gewad 17-19-21).

Of Lousbergs buiten Gent een landhuis bezat waar hij tijdens de zomermaanden de stad ontvluchtte, zoals bij de Gentse hoge burgerij gebruikelijk was, kon in het kader van dit artikel niet worden achterhaald. Tenzij hij zijn stadspaleis in de Keizer Karelstraat, toen nog omgeven door talrijke onbebouwde percelen, als dusdanig gebruikte - als inofficiële, secundaire verblijfplaats dus. Pas in het volkstellingregister van 1857-1866 komt Lousbergs voor het eerst voor op het adres Keizer Karelstraat 29, en dit vanaf 1855 of 1856 - bij gebrek aan nauwkeurigere vermeldingen in het register - afgaande op de inschrijving van de enige meid die hij ooit op dit adres in dienst heeft genomen. Lousbergs zelf zou weinig genot hebben van zijn nieuwe woning - hij zou in 1859 komen te overlijden.

Over het privé-leven van de industrieel Ferdinand Lousbergs, een 'Bekend Gentenaar' waarvan kan verondersteld dat hij door zijn rijkdom een gevuld openbaar leven moet hebben gehad, is weinig bekend. Zelf heeft hij nooit een openbaar of politiek ambt waargenomen, behalve als commissaris van de Gentse Nijverheidsvereniging die hij hielp op te richten.

In hoeverre hij lid van burgerclubs en dito genootschappen is geweest, kon in het kader van deze bijdrage niet worden achterhaald.

Ferdinand Lousbergs is tot zijn dood in 1859 ongehuwd gebleven¹⁴.

Zijn Nederlandse afkomst zal hem daarenboven zijn leven lang tot een ascetisch figuur hebben gemaakt. Enkel de wijze investeringen in de uitbouw van zijn bedrijf geven een glimp van de winsten die hij maakte.

Verder stond hij bekend als filantroop. Het legaat dat hij testamentair vastgelegd had voor

de bouw van een tehuis voor zieke oudere arbeiders is vermoedelijk het belangrijkste.

Alhoewel zijn erfenamen, de familie de Hemptinne naar het schijnt niet zo happig waren om zijn laatste wilsbeschikking ten uitvoering te brengen, kwam het door hem gewenste Lousbergs tehuis er na een rechtszaak uiteindelijk toch.

Voor een katoenbaron met zijn belang, relatief bescheiden stadswoning die hij in het Gewad betrok, getuigt er in elk geval van dat van zijn winsten weinig naar eigen vertier terugvloede ¹⁵. Daar leefde hij, volgens de gegevens van de volkstellingen, alleen enkel geholpen door een meid en een of twee knechten. Hij had het herenhuis in het Gewad in 1826 gekocht van de vorige bewoner *négociant-fabrikant* Corijn-Dubosch, die toen op zeventigjarige leeftijd zijn bedrijf stopzette.

Het fraai hotel in classisistische barok in het Gewad waar Ferdinand Lousbergs verbleef tussen 1825 en 1855

(foto auteur)

Vermoedelijk geschiedde dit met geld van Ferdinand's erfenis. Zijn vader was immers in augustus van datzelfde jaar overleden.

Tijdens zijn verdere leven bleef de aankoop van het uitgestrekte eigendom in de wijk Overschelde Lousbergs' grootste investering, en dan nog met voornaamste doel: de uitbreidingsmogelijkheden van zijn katoenfabriek voor de toekomst veilig te stellen.

De goede verhouding die hij met zijn burens in het Gewad moet hebben gehad (of hun geldnood?) hebben Lousbergs in het begin der jaren 1830 de mogelijkheid geboden één van de grootste eigendommen die toen nog binnen de 16de-eeuwse stadswalling vrij en onbebouwd aanwezig was, het al hoger vermeide Hof ter Wijngaarde, te verwerven. Op het adres Gewad 15 (huidig nummer 23), de toenmalige *Keysersdreeve* aka *Avenue de la Cour* aka *Groot Gewad*, deelde linnenhandelaar Van Tieghem vanaf zijn burgerwoning met leden van de aangetrouwde Kortrijkse familie grootgrondbezitters Goethals-Van Tieghem ¹⁶.

Het valt nog te achterhalen of het zich om dezelfde familie Goethals handelt, maar Ferdinand Lousbergs kocht het domein in Overschelde in elk geval aan van gelijknamige grootgrondbezitters.

Over het persoonlijke leven van Ferdinand Lousbergs hangt verder nog een sluier van geheimzinnigheid.

Deze wordt misschien een beetje opgelicht door gegevens uit de registers der volkstellingen uit 1857 -1866 ¹⁷.

Ferdinand Lousbergs wordt daarin - eindelijk! - op 58 jarige leeftijd gedomicilieerd op het adres van zijn stadspaleis in de Keizer Karelstraat nr. 29, en dit samen met een zekere Emelie Tiquent, een 61 jarige rentenierster - in 'goeden doen' dus - geboren in Landrecies (Frankrijk), en met een (haar?) meid Adèle Masse, overgekomen uit Doornik in 1856.

De relatie tussen Ferdinand en Emelie is niet duidelijk - is zij enkel een (toevallige) onderhuur-

ster of zou zij méér hebben betekend in het leven van Ferdinand? Zij is vroeger nooit in de Gentse bevolkingsregisters vermeld, in elk geval nooit in verband met Ferdinand Lousbergs.

Wel één merkwaardig detail dat enige vermoedens laat rijzen: wanneer Emelie Tiquent op 31 maart 1859 komt te overlijden, overleeft Ferdinand haar slechts met enkele maanden. Hij sterft op 31 augustus van hetzelfde jaar. Men hoort al wel eens meer dat mensen die een nauwe emotionele relatie hebben, elkaar slechts met enkele maanden overleven...

Welke romantische geschiedenis gaat misschien schuil achter deze nuchtere feiten uit de bevolkingsregisters?

De meid Adèle Masse zou nog tot juni 1860 bij de nieuwe eigenaars, de De Hemptinnes blijven inwonen.

Het 'Sint-Petersburg'-gabariet

De vroegst gebouwde herenhuisen, met de fraaiste en breedste gevels en met ongetwijfeld (oorspronkelijk) rijk gedecoreerde interieur, bevinden zich in het eerste gedeelte van de Keizer Karelstraat, tussen Reep en Belgradostraat, en binnen het gezichtsveld van Lousbergs' prestigieus neoclassicistisch stadspaleis.

Via de archiefregisters van de volkstellingen is na te gaan wie de oorspronkelijke bewoners van deze herenhuisen waren.

Daaruit rijst het beeld dat Lousbergs zich wou omgeven met de toenmalige Gentse *beau monde* van adel, industriëlen, wetenschappers en kunstenaars.

Een soort exclusieve modelkolonie van de Gentse *upperclass*, wel in schril contrast met de miserabele proletarische beluikenconcentraties van Overschelde en de Nieuwbrugbuurt¹⁸

Lousbergs was ongetwijfeld sterk geboeid door het historisch verleden van Gent, en de grootheid van Gentse figuren die rijkdom brachten over de middeleeuwse stad, net als de nieuwe industriëlen sinds Lieven Bauwens

dit opnieuw droomden te doen. Misschien kwam de keuze van de benaming voor de statige straat over zijn eigendommen aangelegd van hem, tot bewijs van het tegendeel.

Aanvankelijk werd deze as voor een korte periode met de naam Nieuwebrug straat ¹⁹ aangeduid, maar de benaming Keizer Karel straat kwam zeer vlug in voege.

Een aantal (textiel) industriëlen en kooplieden waren blijkbaar dezelfde Romantisme-reflex toegedaan, want zij behoorden tot de eersten die er zich vestigden, vooral uit de Lieven Bauwens clan.

Onder hen: De Cock François-Bauwens Josephine (nr. 17), Bauwens Alphonse & Bauwens Félix (nr. 24), Bauwens-de Licherfelde Désiré (nr. 34), Godefroy Jozef (nr. 52), Bauwens Emmanuel (nr. 61), Prayon Alphonse-De Pauw Gabriella (nr. 65), Schaetsaert Eduard en Victor (nr. 111) ²⁰

Portret van Ferdinand Lousbergs op het hoogtepunt van zijn faam, circa 1850. Lithografie J. Van Loo (SAG, Atlas Goetgebuier)

Ook is niet geweten of en in hoeverre Ferdinand Lousbergs inspraak had in de nieuwbouw die verrees langsheen de Keizer Karelstraat.

Als projectontwikkelaar en verkavelaar beschikte hij in het gedeelte op zijn eigendom gelegen (tussen Krommen Esse en Capucijnenham-Lange Boomgaardstraat) wel over de macht potentiële bouwheeren en kandidaat-huurders te weigeren, dus te kiezen met welke burens hij zich wou omringen. Voor zijn eigen stadspaleis, maar ook voor de herenhuizen die hij voor eigen rekening links en rechts daarvan liet optrekken trad hij zeker op als bouwheer ²¹.

De statigste herenhuizen in de onmiddellijke omgeving waren van de hand van op dat ogenblik *en vogue* zijnde bouwondernemers-architecten Louis Minard ²² of Louis Eyckens ²³. Dit maakt de eerste helft van de Keizer Karelstraat bijna een *rue manifeste*. Dankzij de registers van de volkstellingen tussen 1839 en 1856 (3 jaar voor Ferdinand Lousbergs dood) kon het profiel van de vroegste bewoners van deze straat worden gereconstrueerd.

Zijn meest illustere buur was wel baron Jules de Saint-Genois - Van der Bruggen, stadsschepen en bibliothecaris. Van het herenhuis waar deze woonde (oorspronkelijk nr. 35) is het gelijkvloers in recentere periode spijtig genoeg verminkt. Twee huizen verderop werd een gelijkaardig herenhuis (het vroegere nr. 39) in zijn oorspronkelijke glorie hersteld.

Lousbergs omgaf zich blijkbaar ook graag, naast leden van de adel en de industrieburgerij, hoge ambtenaren en hogeschoolprofessoren, met het kruim van de toenmalige kunstenaarscène. Tegenover zijn stadspaleis woon-

den kunstschilder Felix De Vigne (nr. 8, met kunstschilder Lieven de Winne als onderhuurder), pianobouwer Bruno Van Hyfte (nr. 14) en *artiste-musicien*-muziekleraar De Vigne-Quyo (nr. 18).

Nog moet worden nagegaan of hij ook voor andere woningen verderop de straat als bouwheer is opgetreden, en of hij nieuwbouwwoningen achteraf niet heeft verhuurd of doorverkocht.

Dit is uit de 19de-eeuwse bouw-aanvragen bewaard in het Gents Stadsarchief, niet altijd op te maken.

Een voorbeeld daarvan is vermoedelijk de dubbelwoning met allures van een stadspaleis op de (oorspronkelijke) nrs. 34 en 36, naar ontwerp van Louis Minard, en behorend tot de meest representatieve architectuur in de Keizer Karelstraat ²⁴.

In elk geval paste Lousbergs in 'zijn' Keizer Karelstraat een soort 'Sint-Petersburg - gabariet' toe, het is te zeggen: geen enkele kroonlijst mocht blijkbaar hoger zijn dan deze van zijn eigen stadspaleis...

Op het ogenblik dat Ferdinand Lousbergs zijn intrek nam in zijn stadspaleis was de volledige Keizer Karelstraat zoals hij zich die had gedroomd, zeker in het eerste gedeelte, voltooid.

In het tweede gedeelte, tussen Capucijnenham en Van Arteveldeplein, hadden kleinere burgerwoningen (3, maximum 4 traveeën) de overhand, en ruim éénderde der percelen waren ingenomen door winkelhuizen.

Daardoor kreeg de Keizer Karelstraat aldaar als druk gebruikte verbindingssas tussen Zuidstation en Vrijdagsmarkt, meer een middenstandskarakter.

Dit zou zo blijven tot de aanleg van de Vlaanderenstraat na 1880.

Overzicht van de herenhuizen op de verkaveling van Ferdinand Lousbergs gebouwd tussen 1840 en 1855. De toepassing van een soort 'Sint-Petersburggabariet' verzekerde hem dat geen enkele gevel hoger was dan die van zijn eigen stadspaleis (rechtsonder, ontwerp architect Louis Eyckens). Een ander architect 'à la mode', Louis Minard, bouwde een fraaie dubbelwoning (linksboven). In hetzelfde gedeelte van de Keizer Karelstraat is recent een statig herenhuis stijlvol gerestaureerd (rechtsboven). In het herenhuis links daarvan woonde baron Jules de Saint-Genois. Ook de herenhuizen rechtover Lousbergs' stadspaleis zijn sinds 1850 onveranderd gebleven (linksonder) (foto's auteur)

Voornaamste bewoners Keizer Karelstraat in de eerste vijftig jaar ²⁵

In de beginperiode van de verkaveling en der eerste heren - en burgerwoningen die langs de Keizer Karelstraat verrezen, bestaat in de registers van de volkstellingen nog mogelijkheid tot verwarring over het linken van sommige bewoners aan bepaalde huisnummers, vooral in het begin van de straat, naar het stadscentrum toe. Aldaar lag tussen de Reep en de toegangspoort tot het Hof ter Wijngaarde een gedeelte van de straat *Krommen Essche* genoemd, gedeelte dat later zou worden opgenomen in het begin van de Keizer Karelstraat. De aanzet van de Keizer Karelstraat bestond dus deels uit kleinere bediendewoningen, winkel -, arbeiders - en zelfs enkele beluikhuizen.

Ook de aanpassing van de huisnummers die naarmate het volbouwen van de Keizer Karelstraat vorderde, herhaaldelijk moest worden doorgevoerd, en het verbinden van deze nummers met de hedendaagse, kan voor de definitieve toewijzing van sommige huizen aan de eerste bewoners, problemen opleveren voor onderzoekers die dieper willen ingaan in de vroegste bevolkingsstructuur ervan.

Adel, grootgrondbezitters, renteniers, 'particulieren':

Maelcamp de Nivelles-D'Hane, Alfred (grootgrondbezitter) (nr. 3 nadien 47)
baron Jules de St.Genois-Vanderbruggen (stadsschepen en bibliothecaris) (nr.35)
de Bueren-d'Alcantara, Eduoard (grootgrondbezitter) (nr. 39)
de Kerckhove de Dentergem-de Moerman de Harelbeke, Victor (grootgrondbezitter) (nr. 3)
Puls, Baudouin (particulier) (nr. 28)
Rycx-De Caigny (rentenierster) (nr. 55)
Verhaeghe-Van Rullen, Isidore (particulier, bankier) (nr. 30)
Recq-Casier, Gustave Louis (particulier) (nr. 32)
De Meulenaere, Henri (rentenier) (nr. 36)
Putrys, Martin (particulier) (nr. 50)
De Potter, Louis (grootgrondbezitter) (nr. 52)
Limnander-MacLéod, Albert Joseph (grootgrondbezitter) (nr. 56)
baronnes wed de Villers, Charlotte Antoinette (rentenierster)
& ridder de Schoutheete van Tervarent, Amedée (nr. 76)
Rogier-Devillers, Victor Marin (grootgrondbezitter) (nr. 33)
Borrekens, Isabelle (particulier) (nr. 37)
de Murat, Vital (grootgrondbezitter) (nr. 43)
Duquesnoy, Augusta Sophie (particulière) (nr. 51)
Van Monckhoven, Françoise (particulière) (nr. 29 nadien 53)²⁶
burggraaf de Nieulant, Désiré Constant (rentenier) (nr. 57)
barones Kervijn-Van Zuylen van Nuyeveld, Marie (grootgrondbezitter) (nr. 58)

Groothandelaars, ondernemers, fabrikanten

Decock-Bauwens, Francies (groothandelaar) (nr. 17)
Prayon-De Pauw, Alphonse (fabrikant) (nr. 65)
Godefroy, Jozef (groothandelaar-fabrikant) (nr. 52)
Desmet-Leirens (fabrikant) (nr. 25)
Ronsse-Petry, Joseph Jean (groothandelaar in wijnen) (nr. 34)
wed Van Hoorebeke, Jean (graanhandelaar) (nr. 99 nadien 103)
wed Schaetsaert-Borré (rentenierster)
& zonen Schaetsaert Eduoard & Victor (katoenfabrikanten) (nr. 111)
Bauwens-de Lichtervelde, Désiré (koopman) (nr. 34)
Hertschap, Auguste (bouwondernemer) (nr. 45)
Desmedt-Gaelens, Eduard (kolenhandelaar) (nr. 23-25)

Professoren, dokters, rechtsgeleerden, hogere ambtenaren:

Hulin, Charles Constantin (dokter in de medicijnen en chirurg) (nr. 59)
Magnin-de Zinzerling, Auguste (dokter in de medicijnen) (nr. 31)
Nelis (universiteitsprofessor) (nr. 53)
Van Cleemputte, Alexander (professor hogeschool) & Théodore (scheikundige) (nr. 60)
Gaillard, Victor (rechtsgeleerde) (nr. 50)
De Smet (dynastie van rechtsgeleerden: De Smet-Rollier François, vrederechter, De Smet Charles Josse, advocaat, De Smet Paul Adrien, rechter eerste aanleg) (nr. 60)
Klensmans (universiteitsprofessor) (nr. 6)
Lecouvet, Ferdinand (professor hogeschool) (nr. 16)
Goddijn, Jules (directeur-bestuurder spoorweg Lichtervelde-Veurne) (nr. 26)
Stuckens, Charles Joseph (directeur Directe Belastingen en Accijnzen) (nr. 38)
Van Ooteghem, Auguste (advocaat) (nr. 58)
Vanloo, Charles (advocaat) (nr. 62)
Delwarde, Louis Joseph (advocaat) (nr. 64)
De Geyter, Ignatius (maarschalk) (nr. 68)
Cambier, Isidore Auguste (dokter in de medicijnen) (nr. 78)
Cantraine, François Josephe (universiteitsprofessor) (nr. 88)
Cannone, Maximilien (postmeester) (nr. 94)
Keymolen, Henri Jean (hoofdadvoocaat) (nr. 31)
Deman, Pierre Jacques (architect-constructeur) (nr. 45)
Delecourt, Jean Joseph (raadgever, met inwonende kinderen advocaat, ingenieur) (nr. 49)
Dervaux, Eduoard °1823 Gent (advocaat) (nr. 109)
Braun-Juste, Auguste (hogeschool professor) (nr. 4)
Van Hifte, Edouard (griffier) (nr. 87, oud nr. 41)

Kunstenaars, ambachtslui, handelaren:

De Vigne, Felix (kunstschilder) (nr. 8)
+ onderhuurder Dewinne, Lievin (kunstschilder)
De Vigne, François (muziekleraar) (nr. 6)
De Vigne-Quyo, Alexander ('*artiste-musicien*', muziekleraar) (nr. 18)
Van Hyfte, Bruno (pianobouwer) (nr. 14)
Gyselynck, Edouard (drukker) (nr. 28)
Trinconi, Isidore (huisschilder) (nr. 52)
Thomas, Alphonse (ijzergieter, mekanieker) (nr. 12)
Levison-Getz, Désiré (handelaar) (nr. 27)

Tot bekendste bewoner van de Keizer Karelstraat zal wel Joseph de Hemptinne uitgroeien, die met zijn familie in 1857 komende van Sint-Magrietstraat 19, in Lousbergs' stadspaleis komt wonen ²⁷.

Ferdinand's oudere zuster Henriette Adrienne (°Gent 1796 +Gent 1827) had in 1815 de adellijke telg Felix Joseph de Hemptinne (°Jauge 1785 +Gent 1848) gehuwd.

Diens zoon, de ultramontaanse Joseph de Hemptinne (°Gent 1822 +Gent 1909), eerder dan zijn broers graaf Charles (°1816 +1905) en Jules (°Gent 1825 +Gent 1922), en eveneens katoenfabrikant, kreeg na Ferdinand's overlijden als enige en dichtste erfgenaam het immense Lousbergs-imperium in de schoot geworpen.

Alle andere Lousbergs namen

afstand van de erfenis of waren reeds overleden. Vader Hubert stierf in augustus 1826, Ferdinand's moeder in maart 1822, Hubert's broer Godefroid pleegde zelfmoord in 1810 bij het failliet van het familiebedrijf in de Molenaarsstraat, en hun zuster Henriette overleed in november 1827.

Het is blijkbaar zo dat deze familie de dood van Ferdinand niet heeft moeten afwachten om in het eigendom dat zij later zal erven te gaan wonen. Het is ook zo dat ook Ferdinand rond hetzelfde tijdstip in zijn stadspaleis kwam wonen. Het gebouw was blijkbaar groot genoeg om beide families te huisvesten. Of voelde Ferdinand door ziekte zijn einde naderen en wilde hij zijn schoonfamilie rond zich hebben?

Hij zou immers twee jaar later overlijden...

Interieur stadspaleis Lousbergs-de Hemptinne (doorrit, inkomhal). Het is niet steeds duidelijk welke interieurdecoratie toe te schrijven is aan Ferdinand Lousbergs, of welke later is toegevoegd door de familie de Hemptinne

(foto's auteur)

Voetnoten

¹ Architect & stedenbouwkundige, adjunct van de directie Stad Gent, wetenschappelijk medewerker MIAT, Gent

² of 'uitgestrekte aanlegplaats of markt aan het water' volgens Verdam's Middelnederlands Handwoordenboek en Gysseling's standaardwerk *Gent's vroegste geschiedenis in de spiegel van haar plaatsnamen*

³ juist over de Nieuwbrug in Overschelde (nu het begin van de Keizer Karelstraat vóór de Belgacomzetel), aansluitend bij het eerste deel van de huidige Gebroeders Van Eyckstraat en verderop bij de vroegere Kalver- of Kelderstraat (nu Frans Ackermanstraat en Apostelhuizen).

⁴ Gegevens uit Inventaris van de Fondsen de Hemptinne en Voortman (SAG 1/P 83)

⁵ VOLKSTELLING 1810 3W BOEK 9 f°53

Molenaarstraat 49&50 LOUSBERGS Godfroid °Maastricht 1772 (38j.) (binnen Gent 1790) overleden 10 december 1810 xVILLIOT Angelique °Gent 1766 (44j.)

+ kinderen

(Anne) Sophie °Gent 1792 (18j.)

Charles °Gent 1793 (17j.)

(Hubert) Edmond °Gent 1796 (14j.)

VOLKSTELLING 1799 3W BOEK 2 f°74 & 75

Molenaarstraat 49 LOUSBERGS Godefredus "*fabriquant imprimeur d'indiennes*"

xVILLIOT Angela + LOUSBERGS Elisabeth (zijn zuster)

Molenaarstraat 75 LOUSBERGS Hubert ° Maastricht 1774 (25j.) « *fabriquant imprimeur d'indiennes* »

xSMEULDERS Elene (Hélène) °Diest 1776 (23j.) (binnen Gent 1784?)

LOUSBERGS Jean Baptiste °Maastricht 1777 (22j.) (zijn broer)

LOUSBERGS Marie °Maastricht 1780 (19j.) (zijn zuster)

VOLKSTELLING 1804-1805 3W BOEK 5 f°43

Molenaarstraat 49 LOUSBERGS Godfroid (31j.) '*rentier*'

xVILLIOT Angeline

Molenaarstraat 74&75 LOUSBERGS Hubert

xSMEULDERS Hélène

+ 3 kinderen

VOLKSTELLING 1812-1814 3W BOEK 10

Molenaarstraat 49&50 idem + Mathilde °Gent 1798

wed LOUSBERGS-VILLIOT, '*fabricante*', verhuist met kinderen naar Dadizele op 3.3.1813, uitgezonderd Hubert-Edmond: naar Antwerpen 9.11.1812 - wed laat bedrijf over aan Hubert?

75, 76&77 (op gedeelte Molenaarsstraat "Geuzenberg" genoemd) + LOUSBERGS Henriette (16j.), Henri (15j.), naar Diest 26.1.1812 (internaat?), Ferdinand (12j.), naar Lokeren 26.2.1814 (internaat?).

VOLKSTELLING 1815 - 1817 3W BOEK 11 f° 61

Molenaarstraat 32 fabriek van Smith-Knouling (Knowling?), George °York (UK) 1760 (binnen Gent 1801- naar Brussel 1813)

Molenaarstraat 34 idem volgende telling (enkel + LOUSBERGS, Victoire °28.12.1800 +4.10.1815)

VOLKSTELLING 1821-1823 3W BOEK 13 f°100

Molenaarstraat 32-34 LOUSBERGS Hubertus (binnen Gent 1795)

+ kinderen

Henricus 28.11.1797

Ferdinandus 31.8.1799

(bedrijf Smith-Knowling overgenomen)

Molenaarstraat 95 & 97 DE HEMPTINNE Felix fabrikant 23.2.1783 (binnen Gent 1815)

xLOUSBERGS Henrica (Henriette) 28.11.1796

⁶ SAG, Fonds de Hemptinne.

Vader Hubert Lousbergs (°Maastricht 1774 +Gent 1826) was gehuwd met zijn nicht Hélène Smulders (°Gent 1775 +Gent 1822), dochter van handelaar-katoendrukker Charles Henri Smulders en zijn tante Marie Agnès Lousbergs.

In die kringen moest het kapitaal binnen de familie blijven

⁷ CLAEYS, *Mémorial de Gand* p 502

⁸ *Brepols Architectuurgids Gent*, p. 162-163

⁹ VOISIN Auguste, *Guide de Gand*, 4e uitgave 1842 p. 195 & SAG Nota's Van Werveke: Ferdinand Lousberg 507

¹⁰ *Brepols Architectuurgids Gent*, p. 162-163

¹¹ <http://www.british-history.ac.uk/business.asp?pubid=23&street=3017>

¹² poort die zich exact in het verlengde bevond van de Sint-Jacobsnieuwstraat en de Nieuwbrug - of waarop deze laatste destijds werden geaxeerd - zie Stadsarcheologie 1988, jaargang 12 nr. 3, p. 65-76. Deseijn, Guido: *Een verdwenen merkwaardige rondstructuur in de wijk Overschelde*

¹³ na het slopen zijn deze laatste bedrijfsgebouwen enige jaren terug vervangen door een uitbreiding van het Sint Bavo-instituut

¹⁴ in de registers van de volkstellingen tussen 1801 en 1823 komt zijn naam in het Gewad (nog) niet voor. Dit gebeurt voor het eerst in de telling 1824 -1826.

¹⁵ In het toen zeer burgerlijke Gewad, grotendeels bezet met statige woningen, was volgens de registers der volkstellingen Lousbergs in elk geval in goed gezelschap: Gewad 5 - De Porre-opvolger VanderKelen, speelkaartenfabrikant; Gewad 9 - de Ghellinck-de la Faille, rentenier-grootgrondbezitter; De Looze-de Ghellinck de Walle; Gewad 28 Vander Haeghen-Van der Cruyssen, rentenier - ooit provincieraadsman en op het einde van de Franse periode voor korte tijd burgemeester van Gent; de al genoemde Van Tieghem, handelaar in lijnwaad; Gewad 18 De Bast-De Hert, groothandelaars-textielfabrikanten; Gewad 22 Wauters, kartonfabrikant; verder nog dokters, advocaten, kooplieden, een notaris, ambachtslui en middenstanders...

¹⁶ 1828 Volkstellingen 2W 1824 - 1826 boek 11; 1827-1829 boek 12/oud31; 1830-1832 boek 13

¹⁷ volkstelling 1857- 1866 4W boek 14 Keizer Karelstraat 29 F° 11 & 16

¹⁸ zie DEVRIESE Luc & MOREAU Roger, *Van vroege beluiken naar laat vertier*, in TIC deel 75 nummer 3 2001, cahier 19, en ook: DESEIJN Guido, *La misère publique resume toute l'origine de l'épidémie. De belangrijke rol van de Gentse Société de Médecine voor de arbeidersklasse*, in TIC deel 77, nummer 1 2002, cahier 21

¹⁹ zie stadsplan Saurel 1846

²⁰ register Volkstelling 1847-1856 4W Boek 29

²¹ respectievelijk 2 woningen links achter één monumentale gevel uit 1846, SAG Reeks G12, nr. 6776, gesloopt voor bouw appartementen in de jaren 1960, en 2 gelijkaardige woningen rechts in 1850, SAG Reeks G12, nr. 6794, nog bestaand

²² bijvoorbeeld in 1852, nrs. 34 & 36, dubbelwoning achter één monumentale gevel SAG G12, nr. 6798; Minard was kort voordien oprichter van de naar hem genoemde schouwburg, 1846-1847

²³ ontwerper van de modieuze overdekte winkelgalerij voor fabrikant Pieter Vanderdonck in de Brabantdam, 1846-1852

²⁴ SAG Reeks G12, 1852, nr. 6798

²⁵ volkstelling 1847-1856 4W boek 9 / volkstelling 1847-1856 4W boek 29 / volkstelling 1857-1866 4W boek 14

²⁶ Een bijzonder geval is Van Monckhoven, Françoise (particulière), met haar onwettige zoon Désiré Charles Emmanuel, de toekomstige scheikundige en pionier van de fotografie.

Désiré Van Monckhoven werd geboren in de Sint-Pietersnieuwstraat in 1834. Het zal steeds een openstaande vraag blijven wie de natuurlijke vader van Désiré was. Het gevolg van een relatie meid - rijke werkgever, onmogelijk door een té groot standenverschil? Een geheim gehouden relatie die in elk geval toeliet dat Françoise, begonnen als dienstmeid, haar verdere leven kon doorbrengen als 'particulière' t.t.z. iemand die financieel goed verzorgd was en haar zoon kon laten studeren.

Vorbereidende middelbare school volgde Désiré in de voormalige nijverheidsschool aan de Lindenlei. Om zijn studies aan het Koninklijk Atheneum Ottogracht verder te kunnen zetten verhuisde het gezin naar het Gouden Leeuwplein. Tussen 1852 (Désiré is toen 18 jaar oud) en 1856 staat Françoise gedomicilieerd op Keizer Karelstraat nr. 29 - het stadspaleis van Lousbergs - met een kort intermezzo anno 1855 op nr. 53. Uit die periode dateert Désiré's interesse in de scheikunde en de fotografie. Enig verband met Ferdinand Lousbergs? Moet in 1856 het gezin Van Monckhoven het pand verlaten omdat Ferdinand het wil betrekken? In 1858 zal Françoise definitief met haar zoon verhuizen naar Coupure 41

²⁷ De samenstelling van de familie de Hemptinne was volgens het register der volkstelling 1857-1866 op dat ogenblik als volgt:

de Hemptinne Joseph °28.7.1822 (fabrikant) x Gonthyn Pauline Julie Marie °5.6.1825

met kinderen: Marie Josephine Amelie °6.3.1848

Felix Pierre François Joseph °10.6.1849

Paul Charles Joseph François °31.5.1850

Josephine Marie Thérèse Henriette °28.5.1853

Joseph Marie Julien Eugène °9.5.1859

Jean Baptiste François Maria Joseph °22.5.1861

+ keukenmeid vanaf 1853, huismeid vanaf 1859

Stamboom Lousbergs

De familie Lousbergs (of Loosbergs of Lausbergs) is, net als Voortman, binnen Gent geïmmigreerd vanuit Nederland, naar verluidt in 1784 (+)

1. **Lousbergs** (stamvader, herkomst onbekend: Vaals, Aachen?)

|

2. **Lousbergs**, Pierre (°1674 Nederland)

|

3. **Lousbergs**, Henri (Nederland)

|

4. **Lousbergs**, Pierre Eustace (négociant, ? - +1731)

x Potsmans, Gertrude

|

5. **Lousbergs**, Nicolas (vestingbouwer, °1702 - +1769)

x Rox, Marie

|

5.1 **Lousbergs**, Pierre Eustace (°Maastricht 1741 - +Gent ?)

5.2 **Lousbergs**, Marie Agnès (°Maastricht 1748 - +Gent 1818)

5.1. **Lousbergs**, Pierre Eustace (advokaat, schepen Maastricht)

x Cox, Marie Sophie Dorothée

|

5.1.1. **Lousbergs**, Godefroid (fabrikant, °? - +Gent 1810)

x1791 Villiot, Angelica

François Xavier Lousbergs, oom van Godefroid, had zich kort vóór 1784 als eerste Lousbergs binnen Gent gevestigd en was alhier in het huwelijk getreden met Villiot, Marie Catharina, oudere zuster van Angelica en dochter van fabrikant François Villiot die te Gent sinds 1767 een katoendrukkerij uitbaatte. Met zijn schoonbroer Charles Villiot stichtte François Xavier een identiek bedrijf. Een katoendrukkerij die hij na het overlijden van Charles in 1786 verder zette onder de naam 'Lousbergs-Villiot en C^o, vennootschap waarin vanaf 1791 ook Godefroid werd opgenomen. Vanaf 1793 zou Charles Smeulders, zwager van François Xavier, zich in het bedrijf inkopen maar in 1796 zijn aandeel op zijn beurt afstaan aan zijn schoonzoon Hubert Lousbergs (SAG, Fonds de Hemptinne)

5.1.2 **Lousbergs**, Henri (?)

5.1.3 **Lousbergs**, Hubert (fabrikant, °Maastricht NL 9.10.1774 - + Gent 2.8.1826)

x1795 Smeulders, Marie Hélène (°Diest 16.11.1775 - +Gent 5.3.1821, dochter van Smeulders, Charles Henri, burgemeester van Diest x Lousbergs, Marie Agnès) (neef&nicht!)

|

5.1.3.1 **Lousbergs**, Ferdinand (fabrikant, °Gent 31.8.1799 - +Gent 1859)

5.1.3.2 **Lousbergs**, Henriette Adrienne (°Gent 28.11.1796 - +Gent 20.11.1827)

x1815 de Hemptinne, Félix Joseph (fabrikant, Waalse adel, °Jauche 20.2.1783 - =Gent 3.7.1848)

|

Het gezin heeft 6 kinderen, waaronder:

5.1.3.2.1 **de Hemptinne**, Jules (fabrikant, volksvertegenwoordiger, ridder Leopoldsorde, adelstand 1888, °Gent 4.7.1825 - +?)

x1852 de Smet de Naeyer, Léonie Marie Amélie

5.1.3.2.2 **de Hemptinne**, Marie (weldoenster)

5.1.3.2.3 **de Hemptinne**, Louise (°Gent 1826 - +1901)

x1845 baron Casier, Jean (°1820 - +1892)

5.1.3.2.4 **de Hemptinne**, Joseph (graaf, °Gent 1822 - +Gent 1909)

x1847 Gonthyn, Pauline (°1825 - +1870)

5.1.3.2.5 **de Hemptinne**, Charles (graaf, +Gent 6.8.1905)

x Walravens, Eugénie

5.1.4 **Lousbergs**, Guillaume (°? - +?)

x Speelman, (°? - +?)

Bronnen

<http://users.skynet.be/sky83747/Index/L.htm>

<http://users.skynet.be/sky83747/Index/H.htm>

<http://www.geneanet.org/geneweb/g.php3?b=adelinremy1&lang=nl:m=D;p=hubert;n=lousbergs&siblings=on¬es=on&t=T&v=5&image=on>

Uittreksel uit het befaamde kadastrale stadsplan van Gevaert & Van Impe (1875-1878). Centraal bovenaan, in de schaduw van de Sint-Baafskathedraal, de gebouwen van de katoenfabriek Lousbergs-de Hemptinne aan de Reep, te midden van de proletarische buurten Nieuwbrug (rechtsboven) en Overschelde (linksonder). Rechts in beeld de Keizer Karelstraat
(SAG, Atlas Goetgebuer)

